

Kunskap och lärande 2017

- Kommunövergripande analys över elevernas upplevelse av sin egen lärandemiljö och formativ bedömning

---

Barn- och utbildningsförvaltningen i Varberg

Elisabeth Svennerstål Jonsson
Förvaltningschef

Maria Wirén
Utvecklingschef

Joachim Wadström
Grundskolechef

Maria Gustafsson
Vik. Gymnasiechef

**VARBERGS
KOMMUN**

Stärka pedagogers skicklighet som lyfter barns och elevers resultat

---

**VARBERGS
KOMMUN**

1 Inledning

Följande är en för Varberg kommunövergripande rapport syftande till att följa upp elevernas upplevelse av sitt lärande och utvärdera det pågående utvecklingsarbetet kring bedömning för lärande (BFL) i syfte att utveckla en formativ praktik.

1.1 Bakgrund

1.2 Metod

1.2.1 Elevenkät

Som en del i utvärdering, uppföljning och analys av arbetet med en formativ praktik genomförs varje år en enkät för elever i grundskola och gymnasieskola. Föregående år har den genomförts i årskurs 2, 5, 8 och gymnasieskolans år 2. I år är det ändrat till grundskolans årskurs 5 och årskurs 9 samt gymnasieskolans år 2. Urvalsförändringen är gjord dels för att bättre kunna jämföra Varbergs resultat med liknande nationella enkäter men också för att samtal är att föredra som metod med eleverna i lågstadiet.

Frågorna söker utreda hur eleverna uppfattar sin lärandemiljö, om undervisningens mål är tydliga i skolarbetet, hur lärare stämmer av kunskapsnivå innan och under en ny del i undervisningen samt hur eleverna ser på sin egen möjlighet till delaktighet i undervisningen.

I grundskolan var svarsfrekvensen fortsatt hög med 82,3 % svarande. Andel svarande i gymnasieskolan har tidigare år varit så låg som 20 %. 2015/16 höjdes svarsfrekvensen med förändrad process till 48 % och ligger kvar på samma nivå i år. Här behövs ytterligare fokus på distribution för att höja svarsfrekvensen och därigenom förbättra tillförlitligheten i materialet inför nästa års utvärdering.

1.2.2 Elevperspektiv

För att skapa en djupare förståelse för statistiken och hur eleverna uppfattat frågorna samt reflekterat då de svarat, analyseras enkätsvaren i dialog mellan förstelärare och slumpvis utvalda elevgrupper.

Eleverna intervjuas och uppmuntras att reflektera kring sin egen skolas svar, allmänt kring hur de uppfattat frågorna och hur de ställer sig till svaren.

1.2.3 Lärarperspektiv

Förvaltningens analys sker tillsammans med förstelärare med fokus på resultaten utifrån likheter, skillnader, utvecklingsområden och framgångsfaktorer på den enskilda skolan och i jämförelse mellan skolenheterna.

KUNSKAP OCH LÄRANDE 2016/2017		
Områden	Frågor	
Kunskapskraven	1.	Mina lärare förklarar vad vi ska göra i skolarbetet så att jag förstår
	2.	Jag känner till, utifrån kunskapskraven, vad jag behöver lära mig
	3.	Mina lärare visar exempel, utifrån kunskapskraven, på vad som förväntas för att jag ska nå så långt som möjligt
Förväntan och motivation	4.	Mina lärare förväntar sig att jag ska utvecklas så långt som möjligt i alla ämnen
	5.	Mina lärare får mig att tro på mig själv i mitt skolarbete
	6.	Mina lärare undervisar så att skolarbetet blir intressant
Inflytande	7.	Mina lärare lyssnar på mina tankar och idéer och använder dem i undervisningen
Återkoppling och bedömning	8.	Mina lärare stöttar och hjälper mig att lära
	9.	Jag ges möjlighet att arbeta med utmanande uppgifter
	10.	Under lektionerna använder klassen sig av kamratbedömning i syfte att utveckla våra förmågor/kunskaper
	11.	Mina lärare berättar ofta för mig hur jag ligger till i skolarbetet
	12.	Mina lärare talar regelbundet om för mig på vilket sätt jag visar mina förmågor/kunskaper

1.3 Formativ bedömningsteori

En formativ bedömningsprocess kännetecknas av att målet för undervisningen tydliggörs för eleven. Att information söks om var eleven befinner sig i förhållande till målet. Att återkoppling ges som talar om för eleven hur denne ska arbeta för att utvecklas vidare mot högre måluppfyllelse. Att pedagogen i undervisningens alla delar samlar in information kring hur väl eleverna tar till sig undervisningen och fortlöpande uppdaterar undervisningsmetod för bästa möjliga progression i lärandet.

Dylan Wiliam, internationellt ledande pedagogikforskare, åskådliggör den formativa bedömningens kärna genom att utgå från de tre processer som formulerades av Sadler (1989)¹;

¹ Wiliam, D. (2011)

- Vart ska jag/vad är målet?
- Var är jag nu?
- Hur ska jag komma till målet?

William beskriver lärandets tre aktörer²; lärare, kamrat och elev samt förtydligar den formativa bedömningens grund med fem nyckelstrategier:

1. Klargöra och skapa delaktighet i intentionerna med undervisningen och kriterierna för att lyckas i sitt lärande.
2. Skapa effektiva diskussioner, aktiviteter och uppgifter som kan visa i vilken utsträckning eleverna lärt/förstått.
3. Ge återkoppling som för lärande framåt.
4. Aktivera elever som undervisningsresurser för varandra.
5. Aktivera elever som ägare av sitt eget lärande.

1.3.1 Formativ i praktiken

Ett exempel på hur formativ bedömning kan se ut i praktiken ger Christian Lundahl (2011) syftande till lärarens återkoppling till elev på en inlämningsuppgift eller ett prov. En summativ bedömning ger eleven ett betyg (A-F) eller antal rätt av antal möjliga. Lundahl beskriver hur modern forskning tydliggör att sådan återkoppling inte ger eleven den information och de verktyg eleven behöver för att utvecklas i sitt lärande.

”Feedback, eller återkoppling, är kärnan i bedömning för lärande”³. Lundahl beskriver olika typer av återkoppling. Forskningen talar om överblickande, diagnostiska och formativa bedömningar. En återkoppling som poängterar elevens fel men inte beskriver på vilket sätt felet begåtts är överblickande. En bedömning som beskriver det område där eleven stött på svårigheter men utan att ge eleven verktyg för att hantera problemet är det en diagnostisk återkoppling. Formativ återkoppling innehåller en tydlig åtgärd för eleven att arbeta vidare med.

Lärarens återkoppling till eleven i form av framåtsyftande strategier är en del i den formativa praktiken. Lika viktig är den återkoppling läraren får av eleven eller elevgruppen och framför allt hur läraren använder den i upplägget för undervisningen. Den formativa praktiken skjuter ansvaret för lärandet från eleven till läraren som hela tiden måste reflektera kring hur kunskap och information når eleverna. En lärare som arbetar med formativ praktik frågar sig kontinuerligt under terminen: På vilket sätt tar denna elev eller elevgrupp bäst till sig undervisningen? Hur kan jag som pedagog förändra min praktik för att skapa bästa möjliga möte för lärande kopplat till varje enskild situation?

---

² William, D. (2011)

³ Lundahl, C. (2011)

2 Kunskap och lärande

Efter genomförd enkät och diskussion tillsammans med urvalsgrupper av elever möts förstelärare från hela kommunen för att jämföra enkätresultaten, elevernas reflektioner och vilka slutsatser som dragits av analysen på enheten.

Vid analysen på enheten var synvinkeln i första hand en granskning av de egna resultaten i jämförelse med de kommunövergripande. Medan under försteläranalysen jämförelsen kunde vidgas till enhet i förhållande till enhet. Enkätensvaren visar att eleverna har en fortsatt övervägande positiv upplevelse av sin lärandemiljö. Praktiken är till stor del formativ och eleverna är medvetna om de strategier kopplade till BFL som används i klassrummet och gynnar lärandet. Nedan beskrivs utifrån enkätens fyra områden analysen från förstelärarmötet.

2.1 Kunskapskraven

För att eleverna ska kunna förstå vad som bedöms i det aktuella arbetsområdet så behöver läraren först tolka vad de aktuella kunskapskraven innebär i just detta område för att sedan kunna tydliggöra det för eleverna⁴.

Eleverna är i hög grad positiva till de sätt som lärarna presenterar kunskapskraven på och hur dessa är kopplade till aktuell uppgift. Eleverna uppskattar när lärarna förtydligar kunskapskraven och när de visar elevexempel på olika betygsnivåer. Eleverna vill även ha kunskapskraven tillgängliga för att löpande koppla dem till pågående arbete.

2.2 Förväntan och motivation

För en hög måluppfyllelse och progression i lärandet är det avgörande med lärare som har höga förväntningar på alla elever. En förväntan som bygger på värdegrunden att alla elever vill och kan lära och utvecklas. I diskussion med eleverna har flera förstelärare uppmärksammat att höga förväntningar ibland kan upplevas som pressande av eleverna. Förstelärare menar att det därför är viktigt att reflektera kring hur vi arbetar med höga förväntningar. Upplever eleverna att den förväntan som läraren har på progression inte uppfylls kan det stressa och istället motverka ett ökat lärande.

---

⁴<http://www.skolverket.se/bedomning/bedomning/tolka-och-tydliggora-kunskapskraven-1.219736>

En av frågorna i enkäten som flera förstelärare vill arbeta vidare med är; "Mina lärare får mig att tro på mig själv i mitt skolarbete...". Eleverna menar att lärare som ger tydliga instruktioner tillsammans med uppmuntran skapar ett självförtroende hos eleven. Det självförtroendet ligger sedan till grund för elevens framtida progression.

Eleverna uttrycker förståelse för att alla inte kan vara intresserade av alla ämnen. Men en engagerad pedagog som varierar undervisningen och undervisningsmetod räcker långt.

"(...)och sen får läraren gärna ha lite humor också, det gör allting mer intressant."
Elev, Peder Skrivares skola.

2.3 Inflytande

Elever har rätt till inflytande över sin utbildning och sin arbetsmiljö. Elevinflytande främjar elevernas förmåga att ta eget ansvar och ökar lusten att lära. Det stärker även relationen mellan lärare och elever och leder till en större acceptans för de beslut som fattas⁵.

Inom samtliga områden upplever eleverna att praktiken skiljer mellan lärare eller mellan olika ämnen. Just kopplat till inflytande blir det extra tydligt. Vissa elever menar att de inte är särskilt intresserade av att påverka. De menar att läraren vet bäst och har förtroende för att denne väljer bästa möjliga upplägg för ämnet.

Förstelärarna reflekterar kring att de framför allt är äldre elever, som har ett tydligare fokus på slutbetyget, som i viss mån inte vill påverka. Eleverna är fokuserade på slutbetyget och vill bara ha tydliga strategier för att uppfylla kunskapskraven. Det är viktigare för dem med tydlighet än möjlighet att påverka. Andra elever menar att det är oerhört viktigt att få påverka. Att det motiverar gruppen och ökar intresset för ämnet.

Eleverna menar att när de får möjlighet att påverka rör det sig framförallt om redovisningsmetod. De får välja i vilken form deras genomförda arbete ska presenteras eller lämnas in. Det kan då röra sig om skriftlig inlämningsuppgift, muntlig redovisning, enskilt eller i grupp.

Förstelärarna menar att elevinflytande används i högre utsträckning än vad eleverna är medvetna om. En lärare som arbetar formativt låter elevgruppens agerande och lärande kontinuerligt påverka undervisningen. Det är viktigt att synliggöra det elevinflytande som sker. Läraren borde vara noggrann med att påvisa kopplingen mellan förändring i upplägget och den feedback hen fått från eleverna. Dels muntligen men också genom deras

---

⁵ <http://www.skolverket.se/elever-och-foraldrar/elevinflytande-1.234275>

prestationer och progression. På så vis medvetandegörs eleverna om elevinflytandet.

2.4 Återkoppling och bedömning

I lärarens roll ingår att främja, följa och bedöma elevernas kunskapsutveckling. Bedömningarna hänger samman med undervisningen och syftar till att kartlägga och värdera elevernas kunskaper, återkoppla för lärande, synliggöra praktiska kunskaper och utvärdera undervisningen⁶.

”Frågar man efter hjälp så finns det alltid tid(...)”
Elev, Peder Skrivares skola

Övergripande kan sägas att eleverna får det stöd de efterfrågar. Det finns dock en trend i eleanalysen: att det går mer lärartid till de elever som satsar på ett godkänt betyg än till de elever som siktar högre. Samtidigt menar eleverna att det är förstäligt. För ett högre betyg ska du vara mer självgående och ta egna initiativ. Frågan kring om eleverna upplever att de får utmanande uppgifter hör samman med diskussionen kring stöd. Eleverna menar att de finns fler extrauppgifter för lågpresterande elever men att de högpresterande själva kan skapa en högre svårighetsgrad i arbetet med en befintlig uppgift. En elev särskiljer hur man arbetar med utmanande uppgifter i exempelvis matematik och svenska. I matematik behöver man få extra uppgifter när man är klar medan man i svenska oftast själv kan höja kvaliteten på det man presterat kopplat till en uppgift.

Eleverna efterfrågar mer återkoppling på prestation. Framför allt vill de ha återkoppling regelbundet under terminen, individuellt och muntligt.

De medger att de får återkoppling vid varje uppgift och oftast framåtsyftande strategier kring hur de kan arbeta för att höja resultaten. Dessa är oftast skriftliga eller till hela klassen som grupp. Eleverna menar att den bästa återkopplingen sker i diskussion mellan lärare och enskild elev.

Förstelärarna menar att återkopplingen måste synliggöras för eleverna. Förtydliga vad återkoppling/respons är. Förstelärarna menar att det är ett utvecklingsområde att finna vägar för återkoppling som tillfredsställer elevernas behov inom vad som är organisatorisk möjligt.

På gymnasiet reflekterar eleverna kring att det är ett mer formativt arbete i de teoretiska ämnena än i de praktiska. Det borde gå att arbeta mer med formativ återkoppling även i gymnasiets praktiska kurser.

Hur pedagoger i kommunen arbetar med självbedömning och kamratbedömning varierar. Vissa elever har inte arbetat med självbedömning eller kamratbedömning. Vissa har gjort det men använder andra begrepp. Andra elever är vana vid metoden och menar att den används som en naturlig del i undervisningen.

---

⁶ <http://www.skolverket.se/bedomning>

Både elever och förstelärare understryker att kunskapskraven måste vara tydliga och väl förankrade för eleverna för att dessa ska kunna ge sig själva eller klasskompisar respons på en uppgift. Flera elever vittnar om att kamratbedömning tydliggör kunskapskraven men att det samtidigt upplevs som svårt. Både att utifrån kunskapskraven bedöma exempelvis en text men också att ge en kompis feedback överlag. Förstelärarna reflekterar kring att det är viktigt att eleverna får rätt verktyg för att kunna genomföra bedömningen, att klassen som grupp är trygg och att läraren parar ihop elever som fungerar tillsammans.

Förstelärarna reflekterar också kring begreppet "kamratbedömning". Det kan uppfattas som om eleverna bedömer varandra på samma sätt som en lärare bedömer en elev vilket är en helt missvisande tolkning av metoden. Det hade vart bättre att kalla det "kamratrespons".

3 Avslutning

Nedan sammanfattas de slutsatser som framkommit ur det systematiska kvalitetsarbetets första årliga avstämning; kunskap och lärande, vad som framkommit i enkät, elevanalys och försteläroanalys kopplat till lärandemiljö och formativ bedömning. Arbetet med en formativ praktik även kallad "bedömning för lärande" har kommit långt i stora delar av Varbergs kommunala grundskola och gymnasieskola. Men det finns fortfarande varianter i den pedagogiska praktiken mellan enheter, mellan ämnen och mellan lärare.

3.1 Fortsatta utvecklingsområden

Område	Utvecklingsområden
Kunskapskraven	<ul style="list-style-type: none"> Exempel på kvalitet kopplat till kunskapskrav
Förväntan och motivation	<ul style="list-style-type: none"> Rätt förmedlade förväntningar
Inflytande	<ul style="list-style-type: none"> Synliggöra på vilket sätt elevgruppens agerande och lärande kontinuerligt påverkar undervisningen
Återkoppling och bedömning	<ul style="list-style-type: none"> Kontinuerlig återkoppling som innehåller strategier för det fortsatta arbetet för högre progression Rätt förutsättningar för kamratrespons

4 Källförteckning

Barn- och utbildningsförvaltningen i Varberg (2017) Egen enkät "Kunskap och lärande".

William, D. (2011) *Att följa lärande – formativ bedömning i praktiken* Uppl. 1:7. Studentlitteratur AB, Lund.

Lundahl, C. (2011) *Bedömning för lärande* Uppl. 1:7. Norstedts, Stockholm.

**VARBERGS
KOMMUN**

BESÖKSADRESS: NORRGATAN 25 **POSTADRESS:** VARBERGS KOMMUN, 432 80 VARBERG
TELEFON VÄXEL: 0340-880 00 **E-POST:** BUN@VARBERG.SE **WEBBPLATS:** WWW.VARBERG.SE